

กฤษณาสอนน้องคำฉันท: คำยืมภาษาเขมร
ที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมคำสอนสตรี

KRISANA SORN NONG KHAMCHAN: KHMER LOANWORDS
RELATED TO DIDACTIC LITERATURE FOR WOMEN

สุริยา อินทจันท์* และพิชญ์วัฒน์ โสภณปัญญารศม์*

SURIYA INTAJANTA AND PICHAWAT SOPHONPANYARASMI

(Received: March 27, 2023; Revised: June 7, 2023; Accepted: October 11, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง กฤษณาสอนน้องคำฉันท : คำยืมภาษาเขมรที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมคำสอนสตรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ลักษณะคำยืมภาษาเขมร ที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมคำสอนสตรี โดยศึกษาจากวรรณคดีเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท ฉบับพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในด้านลักษณะการยืมคำภาษาเขมรในภาษาไทยและการใช้คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย และศึกษาจากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า กฤษณาสอนน้องคำฉันทเป็นวรรณกรรมคำสอนสตรีที่มีการใช้คำยืมภาษาเขมร โดยมีคำที่ปรากฏในบทประพันธ์อยู่ ๓ ลักษณะ เรียงตามลำดับ ได้แก่ คำราชาศัพท์ คำในภาษาโบราณและวรรณคดี และคำทั่วไปในชีวิตประจำวัน ซึ่งการนำคำยืมภาษาเขมรมาสร้างคำในภาษาไทย และการใช้คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ได้แสดงถึงอิทธิพลของการนำภาษาเขมรมาใช้ในการประพันธ์วรรณกรรม ทำให้ประเทศไทยมีการใช้คำยืมภาษาเขมรมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อพิจารณาคำพื้นฐานภาษาเขมรและคำพื้นฐานภาษาไทย มีความคล้ายคลึงกัน แสดงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมด้านภาษา โดยเฉพาะคำทั่วไปในชีวิตประจำวัน ทำให้มีคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมรเป็นจำนวนมาก

คำสำคัญ : กฤษณาสอนน้องคำฉันท คำยืมภาษาเขมร วรรณกรรมคำสอนสตรี

Abstract

This academic article aims to analyze the characteristics of Khmer loanwords related to didactic literature for women “Krisana Sorn Nong Khamchan” composed by Somdej Phra Maha Samanajao Krom Phra

* ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Department of General Education, Angthong College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

Paramanuchitchinorosa in terms of features of borrowing Khmer words and the use of Khmer loanwords in the Thai language, utilizing related document and literature reviews. The study found that Khmer loanwords contribute to Thai literature in three main areas: royal words, words in the ancient languages and literature, and common words in everyday life. Word formation from Khmer language and the use of Khmer loanwords in the Thai language indicate the influence of Khmer loanwords in the Thai literary writing, resulting in the use of Khmer loanwords nowadays in Thailand. In addition, the similarity of basic words in Thai and Khmer languages, particularly common words in everyday life, reflects a cultural relationship, accounting for the abundance of Thai loanwords in the Khmer language.

Keywords: The Poetry of Krisana Sorn Nong Kham Chan, Khmer Loanwords, Didactic Literature for Women

บทนำ

ภาษาและวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ มีหลายคำที่สืบค้นได้ว่าเป็นคำที่มาจากภาษาเขมร คำส่วนใหญ่เป็นคำที่รู้จักคุ้นชิน ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่แตกต่างจากภาษาไทย แสดงให้เห็นว่า ภาษาเขมรและภาษาไทยแม้จะเป็นภาษาคนละตระกูล แต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน จนเกิดการถ่ายทอดของวัฒนธรรมด้านภาษา จากหลักฐานที่ระบุว่า ภาษาเขมรอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติกเป็นภาษาพยางค์เดียว แต่สามารถสร้างคำสองพยางค์ได้ ไม่มีวรรณยุกต์ ส่วนภาษาไทยนั้นเป็นภาษาพยางค์เดียวหรือเรียกว่า ภาษาคำโดด (mono-syllabic or isolating) มีวรรณยุกต์และอยู่ในตระกูลภาษาไทย และอาจเป็นไปได้ว่าคำเหล่านั้นยืมมาจากแหล่งเดียวกัน คือ ภาษาบาลีและสันสกฤต (อุบล เทศทอง, 2558, น. 23) ฉะนั้นคำที่ภาษาทั้งสองมีใช้ร่วมกันจึงน่าจะเกิดจากการยืมซึ่งกันและกันในอดีตกาล จำนวนศัพท์ของภาษาทั้งสองที่ใช้ร่วมกันมีจำนวนมากมายังน่าอัศจรรย์ ทั้งนี้เป็นเพราะทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ต่อกันเป็นเวลายาวนาน ตามประวัติศาสตร์ (อุไรศรี วรสระริน, 2553, น. 21)

คำยืมภาษาเขมรเป็นภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อภาษาไทย ที่รองลงมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ด้วยภาษาเขมรที่นำมาใช้ในภาษาไทยมีจำนวนมากทั้งคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำในวรรณคดี และคำราชาศัพท์ และมีอีกจำนวนมากที่เราไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคำยืมภาษาเขมร เพราะมีลักษณะคล้ายคำภาษาไทย คือเป็นคำที่มีพยางค์เดียว และสะกดตรงตามมาตรา เช่น เเดิน เกิด ตรง จง คง ฯลฯ คำภาษาเขมรที่เราใช้ส่วนใหญ่มักมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับการออกเสียงภาษาไทย เนื่องจากมีระบบเสียงที่ต่างกัน เช่น คำควบกล้ำในภาษาเขมร มีทั้งหมด 83 คู่ ซึ่งไม่ใช่คำควบกล้ำ ร ล ว ที่ใช้ในภาษาไทย เมื่อไทยรับคำยืม

ภาษาเขมรมาใช้ จึงต้องมีวิธีการนำมาใช้ที่สะดวกต่อการออกเสียง เช่น ขจี (ชะ-เจีย) ไทยออกเสียงเป็น ชะ-จี เป็นต้น (ลลิตา โชติรังสียากุล, 2545, น. 183)

คำเขมรเข้ามาอยู่ในภาษาไทยตั้งแต่เมื่อใดไม่สามารถบอกได้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาวไทยมีมาก่อนที่ไทยจะตั้งบ้านเมืองขึ้นเป็นแห่งแรก ณ อาณาจักรสุโขทัย ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เป็นหลักฐานทางเอกสารที่เก่าแก่ที่สุด ที่เขียนเป็นภาษาไทย เราพบว่าได้มีคำเขมรอยู่บ้างแล้ว เช่น “เมื่อชั่วพ่อกู กูบ่าเรอแก่พ่อกู กูบ่าเรอแก่แม่กู กลางเมืองสุโขทัยนี้มีน้ำตระพังโพยสี่สี่กินดี....คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน” หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ไทยกับเขมรมีความสัมพันธ์กันมาก่อนหน้านี้ จึงทำให้เกิดการยืมคำมาใช้ดังกล่าว การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษา และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นนี้เพราะประเทศไทยกับเขมรมีอาณาเขตติดต่อกัน (วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ, 2555, น. 198-199) นอกจากนี้ไทยยังมีความสัมพันธ์กับเขมรด้านวรรณคดีอีกด้วย กล่าวคือไทยรับเอาการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณีจากเขมรตั้งแต่อ่อนสมัยสุโขทัย ส่งผลให้คำยืมภาษาเขมรเข้ามาปะปนมากมาย ดังจะเห็นได้จากศิลาจารึกหลักที่ 1 มีการใช้คำราชาศัพท์ นอกจากนี้ยังพบคำยืมภาษาเขมรในวรรณคดีสมัยอยุธยา เพราะในสมัยนี้รับเอาวัฒนธรรมมาจากขอม แม้ตัวอักษรยังใช้ปนกับการเขียนภาษาไทย

ภาษาเขมรเป็นอีกภาษาหนึ่งที่กวีนิยมมาใช้ในการแต่งวรรณกรรม โดยเฉพาะสมัยอยุธยา มีวรรณคดีหลายเรื่องที่มีการใช้คำยืมภาษาเขมรปะปนอยู่ในเรื่อง เช่น ลิลิตโองการแช่งน้ำ ยวนพ่ายโคลงดั้น มหาชาติคำหลวง ทวาทศมาสโคลงดั้น ลิลิตพระลอ สมุทโฆษคำฉันท์ อนิรุทธคำฉันท์ ส่งผลให้วรรณคดีในยุคหลัง ๆ ได้รับอิทธิพลในเรื่องคำยืมภาษาเขมร ซึ่งหนึ่งในเรื่องที่โดดเด่น คือ กฤษณาसनน้องคำฉันท์ ฉบับพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ถือเป็นวรรณคดีคำสอนที่มีภาษาเขมรปะปนอยู่มาก นอกเหนือจากภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏอยู่เป็นหลัก เนื่องจากกฤษณาसनน้องคำฉันท์เป็นวรรณคดีที่รับอิทธิพลจากวรรณคดีอินเดีย (เรื่อง นางกฤษณาในคัมภีร์บาลี) ขนบประเพณีและพิธีกรรมจากอินเดีย เขมร มอญ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของคนไทย ความเชื่อและความคุ้นเคยต่อขนบประเพณีเหล่านั้นแทรกอยู่ในวรรณกรรมไทยในอดีตอีกหลายเรื่อง ซึ่งเข้ามาโดยพรหมณ์ที่เอาวัฒนธรรมอินเดีย ผ่านทางเขมรมายังไทยอีกทอดหนึ่ง เช่น ทวาทศมาส พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน ลิลิตโองการแช่งน้ำ ฉันทุศภูสีสังเวยกล่อมช้าง (ชลดา เรื่องรักษ์ลิลิต, 2544, น. 3)

กฤษณาसनน้องคำฉันท์เป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่าของไทย ทั้งด้านรูปแบบคำประพันธ์ เนื้อหา ภาษาที่ใช้ในการแต่ง มีการใช้คำยืมภาษาต่างประเทศที่หลากหลาย โดยเฉพาะการใช้ภาษาเขมรหรือคำยืมภาษาเขมรมีความสำคัญที่ทำให้เรื่องน่าสนใจ บทความนี้มีจุดประสงค์จะอธิบายคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องกฤษณาसनน้องคำฉันท์ โดยนำเสนอเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงกับคำยืมภาษาเขมรที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน

1. ภาษณาสอนน้องคำฉันท

ผลการศึกษาเรื่องภาษณาสอนน้องคำฉันทฉบับพระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์ถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อจารึกแผ่นศิลาประดับที่ผนังบริเวณด้านในศาลาหลังเหนือหน้าพระมหาเจดีย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อครั้งที่ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ในระหว่าง พ.ศ. 2374 - พ.ศ. 2377 เป็นวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีต่างประเทศ ทั้งบาลี สันสกฤต และเขมร สำนวนนี้แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันทปกาพย์ มีฉันทอยู่ 8 ประเภท เนื้อหาเป็นวรรณคดีคำสอน เรื่องนี้ประวัติเดิมมีผู้แต่งเป็นกวีชาวนครศรีธรรมราชแต่งไว้ในสมัยธนบุรี สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนำมาแต่งใหม่ใช้ฉันทและกาพย์ เนื้อหาตัดตอนมาจากมหากาพย์ภารตะของอินเดีย

เนื้อเรื่องกล่าวถึง พระเจ้าพรหมทัต มีพระมเหสีนามว่าบุษบา มีพระราชธิดา 2 พระองค์ชื่อว่า นางกฤษณา และนางจिरประภา ท้าวพรหมทัตจัดให้มีพิธีสมุพรนางกฤษณา ผู้ที่เป็นที่เลือกพระภัสตาได้ 5 พระองค์ นางจिरประภาเลือกได้พระองค์เดียว แต่นางกฤษณาสามารถปรนนิบัติพระสวามีได้เป็นอย่างดี และไม่ขาดตกบกพร่องในหน้าที่ของภรรยาที่ดี จึงเป็นที่รักใคร่ของพระสวามี ทั้งยังไม่เคยทะเลาะวิวาทกันในระหว่างพระสวามีทั้ง 5 พระองค์ ส่วนนางจिरประภา มีพระสวามีเพียงพระองค์เดียวกลับไม่มีความสุข มีแต่ความทุกข์โศกชอกช้ำใจ ผิวพรรณหม่นหมอง และพระสวามีมักโกรธอยู่เสมอ นางจिरประภาจึงไปปรึกษานางกฤษณา และถามถึงสาเหตุที่นางกฤษณาเป็นที่รักใคร่สนิทสนมท่าหาและเป็นที่เกรงพระทัยของพระสวามี และเข้าใจว่าพระพี่นางกฤษณา มีเวทมนตร์ผูกใจพระภัสตาทั้ง 5 ชีวิต จึงจะมาขอเรียนวิชาเวทมนตร์นั้นบ้าง นางกฤษณาจึงได้อธิบายชี้แจงให้ทราบว่า นางหาได้มีเวทมนตร์อันผูกใจพระภัสตาไม่ แต่ที่พระภัสตาทุก ๆ พระองค์รักใคร่ในนางนั้น เพราะนางรู้จักหน้าที่ของภรรยาและอยู่ในโอวาทของพระภัสตาตลอดมา นางกฤษณาจึงได้สอนนางจिरประภาถึงหน้าที่ต่าง ๆ ของการปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดีว่า ควรมีกีริยามารยาท การประพฤติตนที่ดี พุดจาอ่อนหวาน สอนให้รู้จักอภัยและรู้ใจพระสวามี มีความซื่อสัตย์สุจริต ควรปรนนิบัติพระสวามีในหน้าที่การงานต่าง ๆ เช่น ควรตื่นก่อนนอนที่หลัง ดูแลเรื่องอาหารการกิน การแต่งกาย น้ำสรงน้ำสวย พัดวีเมื่อยามร้อน คอยปิดที่นอน การรักนวลสงวนตัว และนางกฤษณายังได้สั่งสอนในเรื่องของศีลธรรมจรรยา กีริยามารยาทในอิริยาบถทั้ง 4 ได้แก่ การนั่ง นอน ยืน เดิน การรับประทานอาหาร การมีมนุษยสัมพันธ์ และการผูกมิตรไมตรี (สุภคลักษณ์, 2521, น. 61-62)

ภาษณาสอนน้องคำฉันทมีความสัมพันธ์กับภาษาเขมร ในมิติด้านภาษาและวัฒนธรรม เช่น คำสอนที่ปรากฏในเรื่อง ขนบธรรมเนียมในการปฏิบัติตน พิธีกรรมต่าง ๆ มีการใช้คำยืมภาษาเขมร ซึ่งสอดคล้องกับวรรณกรรมคำสอนในเรื่องอื่น ๆ ที่นิยมใช้ภาษาเขมร ในวรรณกรรมคำสอน วรรณกรรมเรื่องภาษณาสอนน้องคำฉันทจึงเป็นวรรณกรรมที่เหมาะสมกับผู้ต้องการศึกษาคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในวรรณกรรมไทย เพราะเป็นวรรณกรรมคำสอน

ขนาดสั้นและใช้คำในการดำเนินเรื่องที่เข้าใจง่าย ถึงแม้เป็นวรรณคดีคำสอนที่รับมาจากอินเดีย แต่คำสอนนั้นไม่ขัดค่านิยมเดิมของไทย และยังเสริมขนบความเชื่อนั้นให้หนักแน่นยิ่งขึ้น เพราะสังคมไทยถือว่า “สามีเป็นช่างเท้าหน้า ภรรยาเป็นช่างเท้าหลัง” ซึ่งให้ข้อคิดคติธรรมที่ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามี และรวมถึงการสอนเรื่องกิริยามารยาทที่สตรีโดยทั่วไปควรปฏิบัติและเมื่อศึกษาในด้านคำยืมภาษาเขมรในเรื่องนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคำทั่วไปในชีวิตประจำวัน ทำให้ศึกษาเรื่องได้ง่าย และยังถือว่าเป็นต้นแบบของกวีนิพนธ์ในสมัยต่อมา มีคุณค่าแก่การศึกษาในด้านไวยากรณ์ทางคำยืมภาษาเขมร

2. ลักษณะสำคัญของภาษาเขมร

ภาษาเขมรเป็นภาษาคำโดด จัดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร คำดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียวและเป็นคำโดด ถือเป็นอาการเรียงคำเข้าประโยคเป็นสำคัญเช่นเดียวกับภาษาไทย แต่มีลักษณะบางอย่างต่างไปจากภาษาไทย ไทยกับเขมรมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลาอันยาวนาน จึงทำให้มีการหยิบยืมถ้อยคำภาษาของกันและกัน ไทยยืมคำภาษาเขมรมาใช้เป็นจำนวนมาก โดยการทับศัพท์ ทับศัพท์เสียงเปลี่ยนไป และเปลี่ยนเสียงเปลี่ยนความหมาย

2.1 เสียงและตัวอักษรในภาษาเขมร

ภาษาเขมรมีลักษณะก่อนมาทางภาษาคำโดด คำในภาษาสามารถนำไปใช้ได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องเปลี่ยนรูปเพื่อแสดงเพศ พจน์ กาล หรือวาก การสร้างคำใหม่ใช้วิธีการประสมคำ ซ้อนคำ ซ้ำคำ และการเติมหน่วยคำ (Affix) หน่วยเสียงสำคัญในภาษาเขมรประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะและหน่วยเสียงสระ โดยไม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นสำคัญ ทำให้ไม่มีเสียงสูงต่ำ แต่ใช้การออกเสียงสูงต่ำในประโยคที่เรียกว่า ทำนองเสียง (intonation)

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นมีลักษณะคล้ายเคียงกับภาษาไทย แต่มีบางหน่วยที่ปรากฏเฉพาะภาษาเขมร คือเสียง /ญ-/ ซึ่งเป็นเสียงคล้ายกับเสียง /ญ-/ ในภาษาถิ่นเหนือและอีสาน ส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะสะกดมีบางหน่วยเสียงที่ปรากฏเฉพาะภาษาเขมร หน่วยเสียง /-ญ/ /-จ/ /-ล/ และ /-ฮ/ หน่วยเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะตัวสะกดเหล่านี้สัมพันธ์กับรูปอักษรในภาษาเขมร เมื่อเขียนด้วยรูปอักษรใดก็ออกเสียงตามรูปนั้น เช่น เพญ ออกเสียง /ปีญ/ (รูปอักษร พ ออกเสียงเป็น /ป-/) “เต็ม” ขลาจ ออกเสียง /คฺลาจ/ “กล้วย” ฯลฯ หน่วยเสียงพยัญชนะสองเสียงร่วมกันเป็นไปมากกว่า 80 คู่ (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2553, น. 68) เสียงพยัญชนะต้นควบที่ใกล้เคียงกับภาษาไทย เช่น /ปร-/ /ตร-/ /กร/ ส่วนใหญ่พยัญชนะต้นควบที่ไม่มีในภาษาไทย อาทิ

เสียง /พก-/	ในคำว่า	ผูกา /พกา/	“ดอกไม้”
เสียง /คจ-/	ในคำว่า	ขจี/คเจีย/	“อ่อน ยิ้ม”
เสียง /ขง-/	ในคำว่า	ฉงาย/ขงาย/	“ไกล”
เสียง /ชด-/	ในคำว่า	สตาบ/ชดบ/	“ฟัง”

2.2 ลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาเขมร

คำในภาษาเขมรประกอบด้วยคำพยางค์เดียวและคำสองพยางค์ สำหรับคำสองพยางค์มักประกอบด้วยพยางค์รอง-พยางค์หลัก พยางค์รองเป็นพยางค์ที่ไม่ลงน้ำหนักเสียง ส่วนพยางค์หลักเป็นพยางค์ที่ลงน้ำหนักเสียงหนัก ส่วนคำหลายพยางค์มักเป็นคำยืมจากภาษาอื่น

- คำและการสร้างคำ คำในภาษาเขมรนำมาใช้ได้อย่างอิสระในข้อความโดยไม่ต้องเปลี่ยนรูปคำเพื่อแสดงเพศ พจน์ กาล ดังตัวอย่างคำว่า เทา “ไป”

ภาษาเขมร	คำอ่าน	ความหมาย
มตาย เทา	/มตาย ติว/	“แม่ไป”
มตาย กัมพู เทา	/มตาย ก้อมปุง ติว/	“แม่กำลังไป”

- การเรียงลำดับคำในประโยค ในภาพรวมโครงสร้างประโยคภาษาเขมรมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไทย แต่ในรายละเอียดมีลักษณะบางประการที่มีความต่างไป การเรียงคำในประโยคเป็นแบบ ประธาน-กริยา-กรรม ลำดับคำในประโยคมีความสัมพันธ์กับความหมายเมื่อเปลี่ยนลำดับความหมายของประโยคก็จะเปลี่ยนไป เช่น

ภาษาเขมร	คำอ่าน	ความหมาย
บง วาย อุน	/บอง เวียย โอน/	“พี่นี่เอง”
อุน วาย บง	/โอน เวียย บอง/	“น้องตีพี่”

ลักษณะคำภาษาเขมรในภาษาไทย

- 1) คำที่มาจากภาษาเขมรส่วนมากมาจากตัวสะกด จ ญ ร ล เช่น เจริญ บำเพ็ญ เผล็ดจ ตรัส
- 2) คำส่วนมากเป็นคำราชาศัพท์ เช่น บรรทม โปรด เสด็จ โปรด
- 3) เมื่อใช้ในภาษาไทย ข แผลงกระ เช่น ขจาย-กระจาย, ขโดง-กระโดง
- 4) ส่วนใหญ่ปรากฏในบทร้อยกรอง ต้องแปลจึงจะเข้าใจความหมาย

3. ลักษณะการยืมคำภาษาเขมรในภาษาไทย เรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์

การยืมคำภาษาเขมรในภาษาไทยแบ่งเป็นการยืมเสียงหรือการทับศัพท์ และการยืมรูปศัพท์ เนื่องจากตัวอักษรภาษาเขมรและภาษาไทยสามารถถ่ายรูปแบบกันได้แบบตัวต่อตัว คำยืมภาษาเขมรจึงยืมรูปศัพท์แล้วนำมาออกเสียงตามลักษณะของการออกเสียงภาษาไทย พิจารณาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ภาษาเขมรและภาษาไทยยืมรูปศัพท์แต่ออกเสียงต่างกัน

การยืมคำภาษาเขมรเข้ามาใช้ในภาษาไทย แบ่งออกได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ยืมรูป 2) ยืมเสียง 3) ยืมทั้งรูปและเสียง และ 4) ยืมโดยเปลี่ยนรูปคำ

ในวรรณคดีเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ ปรากฏรูปแบบคำยืมอยู่ 2 รูปแบบ คือ ยืมรูปและยืมเสียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ยืมรูป

การยืมรูปคือการรับรูปคำจากภาษาเขมร แล้วนำมาออกเสียงตามลักษณะของการออกเสียงภาษาไทย โดยปกติการรับคำภาษาอื่นเข้ามาใช้ในภาษาไทยรับได้ทั้งรูปและเสียง การรับคำเขมรเข้ามาในภาษาไทยก็เป็นทำนองเดียวกัน โดยปกติภาษาจะรับเสียงที่ฟังและพูดได้ล้นัดก่อนนึกถึงรูปคำ แต่เฉพาะภาษาเขมรกับภาษาไทยเท่าที่สังเกตดูมีคำที่รับโดยรูปคำมากกว่าทางเสียง

3.1.1 ยืมรูปโดยคงตามรูปศัพท์ เป็นคำยืมที่มีรูปเขียนเหมือนกับคำในภาษาเขมร จะเห็นได้ชัดเมื่อถ่าย รูปอักษรเขมรเป็นอักษรไทย จากตัวอย่างคำในเรื่องกฤษฎณาสนน่อง คำฉันท์ที่ปรากฏอยู่ มีดังนี้

คำยืมภาษาเขมร

ทูล “รายงาน”

มาน “มี”

เบลง “แต่ง ประพันธ์”

ถวาย “ให้ มอบให้”

ภาษาเขมร

ทูล /ตุล/ “บอกกล่าว ชักชวน”

มาน / เมียน / “มี”

แลบง /ลแบง/ “การเล่น การละเล่น”

ถวาย / ทวาย/ “ให้”

คำยืมที่มีรูปคล้ายกับภาษาเขมร คำยืมกลุ่มนี้แม้จะยืมโดยคงตามรูปศัพท์ แต่รูปของคำยืมภาษาเขมร เนื่องจากอักษรวิธีการเขียนคำต่างกัน เสียงของคำยืมกับคำในภาษาเขมรก็ต่างกันด้วย จากตัวอย่างคำในเรื่องกฤษฎณาสนน่องคำฉันท์ ที่ปรากฏอยู่ มีดังนี้

คำยืมภาษาเขมร

คือ “ได้แก่ เป็น”

เสด็จ “ไป คำเรียกพระราชโอรส

และพระราชธิดา ชั้นพระองค์เจ้า”

เสร็จ “จบ สิ้น แล้ว”

ยล “มองดู”

เพ็ญ “เต็ม”

ภาษาเขมร

คือ /กือ/ “คือ”

เสด็จ /ซัดจ/ “ไป กษัตริย์”

เสร็จ /ซรัจ/ “เสร็จ จบแล้ว”

ยล/ยัล/ “เข้าใจ”

เพญ /ปึญ/ “เต็ม”

3.1.2 ยืมรูปโดยเติมรูปวรรณยุกต์ คือคำยืมที่ภาษาไทยรับเข้ามาด้วยวิธีการถ่ายรูปจากตัวอักษรเขมรเป็นอักษรไทย แล้วเติมรูปวรรณยุกต์ในคำยืมนั้น ตัวอย่างคำในเรื่องกฤษฎณาสนน่องคำฉันท์ ที่ปรากฏมีดังนี้

คำยืมภาษาเขมร

ต่อ “เฉพาะ ไปยัง ไปถึง”

ภาษาเขมร

ต ภาษาเขมรโบราณ “แก่ กับ”

3.2 ยืมเสียง

การยืมเสียงเป็นการยืมคำภาษาเขมรโดยออกเสียงให้ใกล้เคียงกับศัพท์เดิม ส่วนรูปศัพท์เขียนตามอักษรวิธีไทย โดยเหตุที่เสียงพยัญชนะและเสียงสระในภาษาเขมรบางเสียงไม่มีในภาษาไทย จึงทำให้คำยืมมีทั้งที่ออกเสียงเหมือน คล้าย หรือใกล้เคียงกับคำในภาษาเขมร

หรือบางคำก็มีการปรับเสียงให้เข้าระบบเสียงของภาษาไทย (อนุমানราชชน, 2532, น. 57) ส่วนรูปเขียนจะต่างออกไป คำยืมภาษาเขมรที่รับโดยการยืมเสียงกลุ่มหนึ่งมีการเติมเสียงวรรณยุกต์ และ/หรือรูปวรรณยุกต์ ตัวอย่างคำในเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์

คำยืมภาษาเขมร	ภาษาเขมร
สนอง “ทำตามที่ได้รับคำสั่ง”	สฺนง /ซฺนง/ “ผู้แทน ทดแทน”

4. การใช้คำยืมภาษาเขมรที่ใช้ในภาษาไทย เรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์

คำยืมภาษาเขมรที่ใช้ในภาษาไทย จำแนกได้เป็น 1) คำราชาศัพท์ 2) คำในเอกสารโบราณและวรรณคดี 3) คำทั่วไปในชีวิตประจำวัน 5) คำภาษาถิ่น

ในเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ปรากฏคำยืมภาษาเขมรที่ใช้ในภาษาไทยอยู่ 3 รูปแบบ ดังนี้

4.1 คำราชาศัพท์

ภาษาไทยรับการใช้คำราชาศัพท์จากภาษาเขมร การยืมคำราชาศัพท์น่าจะมาจากมูลเหตุด้านประวัติศาสตร์ระหว่างไทยและเขมร โดยยืมมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย (อุไรศรีวรรณ, 2553, น. 99) อาจกล่าวได้ว่าภาษาไทยยืมวิธีการใช้คำราชาศัพท์มาจากเขมร โดยรับคำยืมภาษาเขมรมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาไทย คำยืมภาษาเขมรที่เป็นคำราชาศัพท์ แบ่งเป็น

4.1.1 คำยืมราชาศัพท์ที่เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาเขมร คำกลุ่มนี้ในภาษาเขมรที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์ ดังตัวอย่างคำส่วนหนึ่งในเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ ดังนี้

คำยืมภาษาเขมร	ภาษาเขมร
ทรง (ม้า) “ขี่ ถือ”	ทฺรง (ภาษาเขมรโบราณ) “ทรง ถือ”
เสวย “รับประทาน”	เสวย (ภาษาเขมรโบราณ) “เสวย”
บรรทม “นอน”	มฺท /พฺตุม/ “นอน”
คำยืมภาษาเขมร	ภาษาเขมร
เสด็จ “ไป คำเรียกพระราชโอรส และพระราชธิดา ชั้นพระองค์เจ้า”	สฺฎจ/เสตจ/ซฺตจ/ “ไป คำเรียกกษัตริย์”
ตรัส “พูด”	ตฺราส/ตฺระฮฺ/ “พูด”
โปรด “ชอบ รัก เอ็นดู”	โปฺรต/โปฺระฮฺ/ “โปรด ช่วยเหลือ”

4.1.2 คำยืมราชาศัพท์ที่เป็นคำสามัญในภาษาเขมร คำกลุ่มนี้ในภาษาเขมรใช้สื่อสารทั่วไป เมื่อภาษาไทยยืมคำมาแล้วเป็นคำราชาศัพท์ บางคำเดิมคำว่า พระ หน้าคำยืมที่เป็นคำสามัญด้วยก็มี เช่น พระสก “ผม” คำว่า สก เป็นคำสามัญในภาษาเขมร ตัวอย่างคำยืมราชาศัพท์ที่เป็นคำสามัญในภาษาเขมร ในเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์

คำยืมภาษาเขมร	ภาษาเขมร
สรวล “หัวเราะ”	สฺรวล/ซฺรวล/ “ยิ้ม”

“ตกแต่งให้สวยงามด้วยสิ่งต่าง ๆ” “ตกแต่ง แต่ง”

คำยืมภาษาเขมรที่เป็นคำทั่วไปในชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในเรื่องกฤษณาสอนน้อง คำฉันทน์ มีคำที่ใช้ซ้ำอยู่หลายคำและในปัจจุบันก็ยังใช้สื่อสารอยู่ เช่น ควร คือ เสมอ เจริญ แสดง คือ เสร็จ เขิญ ประดับ สรรเสริญ ฉลอง รางวัล สำราญ แถลง ตรวจ

สรุป

คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถือได้ว่าเป็นอีกภาษาหนึ่งที่คนไทยใช้สื่อสารกัน ในปัจจุบัน เป็นหน่วยคำพื้นฐานจนแยกยากกว่าเป็นคำใดเป็นภาษาไทย คำใดเป็นภาษาเขมร อาจด้วยลักษณะภาษา ลักษณะรูปคำ หรือแม้กระทั่งนำคำยืมมาสร้างคำแบบไทยอีกด้วย คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากคำยืมภาษาอื่น ๆ ในภาษาไทย เพราะส่วนใหญ่เป็นภาษาเขมรโบราณ และอาจมีภาษาเขมรในภาษาไทยในราวพุทธศตวรรษที่ 19-24 บ้าง

วรรณคดีเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันทน์ ฉบับพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ถือได้ว่าเป็นวรรณคดีคำสอนขนาดสั้น ที่มีคุณค่าความรู้และรูปแบบ การแต่งคำฉันทน์ที่ประณีตด้วยการใช้ภาษาอังกฤษดงาม ลักษณะการยืมคำภาษาเขมร ในภาษาไทยส่วนใหญ่จะเป็นยืมรูป มีการใช้คำภาษาเขมรอยู่ในคำประพันธ์ทั้งคำราชาศัพท์ คำในภาษาโบราณและวรรณคดี คำทั่วไปในชีวิตประจำวัน ซึ่งจากการวิเคราะห์จำแนกคำ ที่ปรากฏในกฤษณาสอนน้องคำฉันทน์ (รวมคำซ้ำ) พบว่า มีคำราชาศัพท์ 39 คำ มีคำในภาษา โบราณและวรรณคดี 43 คำ และมีคำทั่วไปในชีวิตประจำวันมีจำนวนมากที่สุด 83 คำ ยกตัวอย่าง คำทั่วไปในชีวิตประจำวัน ได้แก่คำว่า รางวัล เขิญ ควร ฉลอง สำราญ แถลง เจริญ เฉลิม แถลง แสดง กำบัง บำรุง สนอง เสร็จ สำคัญ ประดับ สนอง เท็จ คำในภาษาโบราณและวรรณคดี ได้แก่คำว่า เลบง ชรุ่มม ตระโถม ระบิล มาน ระเมียร สคราญ เซลง ดำเนียร เขชม บำเรอ ยล สรง คำราชาศัพท์ ได้แก่คำว่า ถวาย ดำรัส โอษฐ์ สรวล ทูล ตรัส ถวาย เสวย บรรทม ประชวร เสด็จ ดำเนิน ทรง โปรด

เห็นได้ว่าคำยืมภาษาเขมรที่เป็นคำราชาศัพท์ยังเป็นคำที่ใช้สื่อสารกันในปัจจุบัน ส่วนคำยืมภาษาเขมรที่เป็นคำในเอกสารโบราณและวรรณคดี พบว่าส่วนใหญ่จะไม่ได้ ใช้สื่อสารกันในปัจจุบัน หลายคำเลิกใช้แล้วจึงปรากฏเฉพาะในวรรณคดีและพจนานุกรม ผู้ที่มีความรู้ภาษาเขมรจะสอบหาที่มาของคำยืมเหล่านี้ได้ เพราะถือว่าเป็นคำเฉพาะ จึงทำให้ ไม่ทราบความหมายของคำศัพท์จริง ๆ ว่าหมายความว่าอะไร และคำทั่วไปในชีวิตประจำวัน พบว่ามีมากที่สุด เพราะเป็นคำทั่วไปที่ใช้ในภาษาพูดและภาษาเขียน และยังใช้ร่วมกับ คำภาษาไทยและคำยืมอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าไทยกับเขมรมีความสัมพันธ์กันมายาวนานตั้งแต่ ก่อนที่ไทยจะมีการตั้งบ้านเมืองขึ้น ทำให้ไทยมีการใช้คำยืมภาษาเขมรจนถึงปัจจุบัน และลักษณะต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกันอย่างแยกไม่ออก

รายการอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุล และคณะ (2553). **ภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2544). **วรรณคดีอยุธยาตอนต้น ลักษณะร่วมและอิทธิพล**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลลิตา โชติรังสียากุล. (2545). **ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.
- วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ. (2555). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2: คำ การสร้างคำ และการยืมคำ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สุภัคลักษณ์. (2521). **กฤษณาสนนื่อง**. กรุงเทพฯ: ป. พิศนาคะการพิมพ์.
- อนุমানราชธน, พระยา. (2532). **ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- อุไรศรี วรตะริน. (2553). **ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุบล เทศทอง (2558). **ภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.